

ΙΣΤΟΡΙΩΝ Α

- 1 Ἰ Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθύς καθισταμένου καὶ ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι 5 ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφοτέρωι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Ἑλληνικὸν ὄρων ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους, τὸ μὲν εὐθύς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον. 2 κίνησις γὰρ αὕτη μερίστη δὴ τοῖς Ἑλλησιν ἐγένετο καὶ μέρει τινὶ τῶν βαρβάρων, ὡς δὲ εἶπεῖν καὶ ἐπὶ πλείστον ἀνθρώπων. 3 τὰ γὰρ πρὸ 10 αὐτῶν καὶ τὰ ἔτι παλαιότερα σαφῶς μὲν εὐρεῖν διὰ χρόνου πληῆθος ἀδύνατα ἦν, ἐκ δὲ τεκμηρίων ὧν ἐπὶ μακρότατον

1. – 2. ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους: doelbewuste reminiscentie aan Herodotus' prooemium. 3. ἀρξάμενος: geeft niet aan waar het verhaal begint, maar wanneer Th. is begonnen de gebeurtenissen op schrift te stellen. — καὶ ἐλπίσας: καὶ verbindt ἐλπίσας met ἀρξάμενος εὐθύς; vertaal dus 'en toen al verwachtte ik...'. — μέγαν τε ἔσεσθαι: sc. τὸν πόλεμον. 4. ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων: voor ons taalgevoel een ongeoorloofde contaminatie van ἀξιολογώτερον τῶν προγεγενημένων en ἀξιολογώτατον πάντων, maar voor het Griekse oor vermoedelijk geen probleem. 5. ἐς αὐτὸν: sc. ἐς τὸν πόλεμον. — παρασκευῇ τῇ πάσῃ: 'met hun volledige militaire potentieel'. 6. τὸ ἄλλο Ἑλληνικόν: 'de andere Griekse staten'. — ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους: 'zich aansluitend bij één van beide partijen'. 7. τὸ δὲ καὶ διανοούμενον: 'anderen waren het van plan'. — κίνησις... μερίστη: 'de grootste schok'. 9. ἐπὶ πλείστον ἀνθρώπων: ter wille van de, door Th. bijna ad absurdum gekoesterde, variatio in plaats van πλείστοις ἀνθρώποις of πλείστῳ ἀνθρώπων. — τὰ γὰρ πρὸ αὐτῶν καὶ τὰ ἔτι παλαιότερα: 'de voorgeschiedenis en dat wat daaraan nog voorafging'. Over de vraag waar de grens tussen die twee perioden ligt kan getwist worden, maar vermoedelijk doelt Th. met τὰ γὰρ πρὸ αὐτῶν op de Perzische oorlogen. 11. ἀδύνατα ἦν: voor ons taalgevoel klopt de zin niet; het zou immers óf εὐρεῖν ἀδύνατον ἦν óf εὐρεῖσθαι ἀδύνατα ἦν moeten zijn; wat er staat blijft binnen de ruime marges van Thucydides' Grieks. Vlg. Marchant is de a.c.i. afh. van een onpersoonlijk ἀδύνατα ἦν. — τεκμηρίων ὧν: attractie voor ἐκ τεκμηρίων ἄ.

σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει οὐ μέγала νομίζω γενέσθαι οὔτε κατὰ τοὺς πολέμους οὔτε ἐς τὰ ἄλλα.

- 2 Ἴ φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλάς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη, ἀλλὰ μεταναστάσεις τε οὔσαι τὰ πρότερα καὶ ῥαδίως ἕκαστοι τὴν ἑαυτῶν ἀπολείποντες βιαζόμενοι ὑπὸ τινων αἰεὶ πλειόνων. 2 τῆς γὰρ ἐμπορίας οὐκ οὔσης, οὐδ' 5 ἐπιμειγνύντες ἀδεῶς ἀλλήλοις οὔτε κατὰ γῆν οὔτε διὰ θαλάσσης, νεμόμενοί τε τὰ αὐτῶν ἕκαστοι ὅσον ἀποξῆν καὶ περιουσίαν χρημάτων οὐκ ἔχοντες οὐδὲ γῆν φυτεύοντες, ἄδηλον ὃν ὁπότε τις ἐπελθὼν καὶ ἀτειχίστων ἅμα ὄντων ἄλλος ἀφαιρήσεται, τῆς τε καδ' ἡμέραν ἀναγκαίου τροφῆς παντα- 10 χοῦ ἂν ἠγούμενοι ἐπικρατεῖν, οὐ χαλεπῶς ἀπανίσταντο, καὶ δι' αὐτὸ οὔτε μεγέθει πόλεων ἴσχυον οὔτε τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ. 3 μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη αἰεὶ τὰς μεταβολὰς

— ἐπὶ μακρότατον σκοποῦντί μοι: of 'na een zeer diepgaand onderzoek', of 'na een zo ver mogelijk in het verleden teruggaand onderzoek'; 'pushing my inquiries to the furthest point' houdt beide mogelijkheden open.

1. — 12. οὐ μέγала νομίζω γενέσθαι: sc. τὰ ἔτι παλαιότερα. 13. ἐς: i.p.v. het voorafgaande κατὰ valt weer onder het hoofdstuk variatio. 2. — 1. βεβαίως οἰκουμένη: 'bewoond door mensen die langdurig op de zelfde plaats bleven'. 2. μεταναστάσεις: 'volksverhuizingen'. — τὰ πρότερα: gesubstantiveerd adjectief gebruikt als adverbium. 3. ῥαδίως: in de noodzaak op te breken en verder te trekken zag men geen probleem. — τὴν ἑαυτῶν: sc. γῆν of χώραν. — βιαζόμενοι ὑπὸ τινων αἰεὶ πλειόνων: 'steeds onder de druk van de overmacht der indringers' (Schw.) m.i. horen de woorden αἰεὶ en πλειόνων bij elkaar en zou men moeten vertalen 'onder de gewelddadige druk van anderen, steeds als die de meerderheid kregen'. Het gaat om een verschijnsel dat zich in de geschiedenis altijd en overal heeft voorgedaan en waarvan ook wij straks door onze buitengewone naïviteit het slachtoffer zullen worden. 7. περιουσίαν χρημάτων: 'besparing'. 8. ἀτειχίστων ἅμα ὄντων: een gedachte die wij met een parenthesis zouden uitdrukken. — ἄλλος: na voorafgaand τις licht pleonastisch. 9. πανταχοῦ ἂν ἠγούμενοι ἐπικρατεῖν: een wonderlijk optimisme bezielde die sloebbers. 11. τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ: 'door iets anders, namelijk een leger'. 12. τῆς γῆς ἡ ἀρίστη: niet fraai, maar τῶν γῶν ἡ ἀρίστη is geen Grieks al geeft het wel

τῶν οἰκητόρων εἶχεν, ἥ τε νῦν Θεσσαλία καλουμένη καὶ Βοιωτία Πελοποννήσου τε τὰ πολλὰ πλήν Ἀρκαδίας, τῆς τε
 15 ἄλλης ὅσα ἦν κράτιστα. 4 διὰ γὰρ ἀρετὴν γῆς αἶ τε δυνάμεις
 τισὶ μείζους ἐγγιγνόμεναι στάσεις ἐνεποίουν ἐξ ὧν ἐφείροντο,
 καὶ ἅμα ὑπὸ ἀλλοφύλων μᾶλλον ἐπεβουλεύοντο. 5 τὴν γοῦν
 Ἀττικὴν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον διὰ τὸ λεπτόγεων ἀστασίαστον
 οὔσαν ἄνθρωποι ὥκουν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ. 6 καὶ παράδειγμα τόδε
 20 τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας ἐς τὰ ἄλλα
 μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι· ἐκ γὰρ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος οἱ πολέμῳ
 ἢ στάσει ἐκπίπτοντες παρ’ Ἀθηναίους οἱ δυνατώτατοι ὡς
 βέβαιοι ὄν ἀνεχώρουν, καὶ πολῖται γιγνόμενοι εὐδύς ἀπὸ
 παλαιοῦ μείζω ἔτι ἐποίησαν πλήθει ἀνθρώπων τὴν πόλιν,
 25 ὥστε καὶ ἐς Ἰωνίαν ὕστερον ὡς οὐχ ἰκανῆς οὔσης τῆς Ἀττι-
 κῆς ἀποικίας ἐξέπεμψαν.

3 I Δηλοῖ δέ μοι καὶ τόδε τῶν παλαιοῶν ἀσθένειαν οὐχ
 ἥκιστα· πρὸ γὰρ τῶν Τρωικῶν οὐδὲν φαίνεται πρότερον κοινῇ
 ἐργασαμένη ἢ Ἑλλάς· 2 δοκεῖ δέ μοι, οὐδὲ τοῦνομα τοῦτο
 ξύμπασά πω εἶχεν, ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸ Ἑλληνος τοῦ Δευκαλί-

aan wat wordt bedoeld.

2. – 15. *ὅσα ἦν κράτιστα*: wonderlijk. Volksverhuizingen treffen immers niet de sterkste, maar de vruchtbaarste landen. 16. *στάσεις ἐνεποίουν*: ‘veroorzaakten conflicten’. 17. *ὑπὸ ἀλλοφύλων μᾶλλον ἐπεβουλεύοντο*: ook dat is precies wat ons nu weer overkomt. 18. *ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον*: ‘sinds mensenheugenis’. 21. *αὐξηθῆναι*: wat is het subject van *αὐξηθῆναι*? Zonder het overgeleverde ἐς te schrappen kan dat in redelijkheid alleen Attica zijn, maar dan is de zin slechts begrijpelijk als men aanneemt dat *μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι* betekent ‘ongewoon sterk groeien’. Redeneringen die de overlevering sparen en toch als onderwerp een niet genoemd ‘de rest van Hellas’ willen opvoeren, zijn eerder vernuftig dan aannemelijk. 22. *ὡς βέβαιοι ὄν*: ‘als een veilig land’. 3. – 4. *ξύμπασά*: ‘Griekenland als geheel’. — *τὰ μὲν πρὸ Ἑλληνος*: adverbiaal gebruik van een gesubstantiveerd begrip, vert. ‘in de tijd vóór Hellen’.

- 5 ωνος καὶ πάνυ οὐδὲ εἶναι ἢ ἐπὶ κλησις αὕτη, κατὰ ἔθνη δὲ
 ἄλλα τε καὶ τὸ Πελασγικὸν ἐπὶ πλεῖστον ἀφ' ἑαυτῶν τὴν
 ἐπωνυμίαν παρέχεσθαι, Ἑλληνας δὲ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐν
 τῇ Φθιώτιδι ἰσχυσάντων, καὶ ἐπαγομένων αὐτοὺς ἐπ' ὠφελίᾳ
 10 μᾶλλον καλεῖσθαι Ἑλληνας, οὐ μέντοι πολλοῦ γε χρόνου
 [ἐδύνατο] καὶ ἅπασιν ἐκνικῆσαι. 3 τεκμηριῶ δὲ μάλιστα
 Ὅμηρος· πολλῶ γὰρ ὕστερον ἔτι καὶ τῶν Τρωικῶν γενόμενος
 οὐδαμοῦ τοὺς ξύμπαντας ὠνόμασεν, οὐδ' ἄλλους ἢ τοὺς μετ'
 15 Ἀχιλλέως ἐκ τῆς Φθιώτιδος, οἵπερ καὶ πρῶτοι Ἑλληνες
 ἦσαν, Δαναοὺς δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι καὶ Ἀργεῖους καὶ Ἀχαιοὺς
 ἀνακαλεῖ. οὐ μὴν οὐδὲ βαρβάρους εἶρηκε διὰ τὸ μηδὲ Ἑλλη-
 νάς πω, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀντίπαλον ἐς ἓν ὄνομα ἀποκεκρίσθαι.
 4 οἱ δ' οὖν ὡς ἕκαστοι Ἑλληνες κατὰ πόλεις τε ὅσοι ἀλλή-
 λων ξυνίεσαν καὶ ξύμπαντες ὕστερον κληθέντες οὐδὲν πρὸ τῶν
 20 Τρωικῶν δι' ἀσθένειαν καὶ ἀμειξίαν ἀλλήλων ἀδρόοι ἔπρα-

3. — 5. καὶ πάνυ οὐδὲ εἶναι ἢ ἐπὶ κλησις αὕτη: 'bestond die naam überhaupt niet'. — κατὰ ἔθνη δὲ ἄλλα: voor ἔθνη ἄλλα κατὰ ἓν ἕκαστον 'andere volkeren stuk voor stuk'. 6. ἐπὶ πλεῖστον ἀφ' ἑαυτῶν τὴν ἐπωνυμίαν παρέχεσθαι: 'verbreden hun eigen naam over een zo groot mogelijk gebied'; de subjectsacc. is ἔθνη ἄλλα en het Pelasgische volk. 10. καλεῖσθαι: logisch subject idem als bij παρέχεσθαι. — οὐ μέντοι πολλοῦ γε χρόνου: οὐ ontkent πολλοῦ 'korte tijd later'. 11. καὶ ἅπασιν ἐκνικῆσαι: 'heeft het zelfs bij allen de overhand gekregen'. — ἐκνικῆσαι: subject is καλεῖσθαι Ἑλληνας. — τεκμηριῶ: τεκμηριῶ - bewijzen. Het woord komt niet voor bij Xenophon of Plato, noch in het Attisch drama. 13. τοὺς ξύμπαντας ὠνόμασεν: sc. Ἑλληνας. — τοὺς μετ' Ἀχιλλέως ἐκ τῆς Φθιώτιδος: dezen worden in de Ilias één keer aangeduid als Ἑλληνες, B 684. Ook het woord Ἑλλάς komt maar een enkele keer voor en betekent dan in de Odyssee (a 344) het niet-peloponnesische deel van Griekenland, maar elders misschien niet meer dan de Spercheios-vlakte. 16. οὐδὲ βαρβάρους εἶρηκε: alleen B 867 wordt gesproken over de Κᾶρες βαρβαρόφωνοι; het woord βάρβαρος zelf komt bij Homerus niet voor. 19. κληθέντες: sc. οὕτως of Ἑλληνες.

ξαν. ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν στρατείαν θαλάσση ἤδη πλείω χρώμενοι ξυνεξήλθον.

- 4 Μίνως γὰρ παλαιάτατος ὢν ἀκοῆ ἴσμεν ναυτικὸν ἐκτήσατο καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησε καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἤρξέ τε καὶ οἰκιστῆς πρῶτος τῶν πλείστων ἐγένετο, Κᾶρας ἐξελάσας καὶ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας
- 5 ἠγεμόνας ἐγκαταστήσας· τό τε ληστικόν, ὡς εἰκός, καθήρει ἐκ τῆς θαλάσσης ἐφ' ὅσον ἐδύνατο, τοῦ τὰς προσόδους μᾶλλον ἰέναι αὐτῷ.
- 5 Ἴ Οἱ γὰρ Ἕλληνες τὸ πάλαι καὶ τῶν βαρβάρων οἱ τε ἐν τῇ ἠπείρῳ παραθαλάσσιοι καὶ ὅσοι νήσους εἶχον, ἐπειδὴ ἤρξαντο μᾶλλον περαιοῦσθαι ναυσὶν ἐπ' ἀλλήλους, ἐτράποντο πρὸς ληστείαν, ἠγουμενῶν ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων κέρδους
- 5 τοῦ σφετέρου αὐτῶν ἔνεκα καὶ τοῖς ἀσθενέσι τροφῆς, καὶ προσπίπτοντες πόλεσιν ἀτειχίστοις καὶ κατὰ κόμας οἰκουμέναις ἤρπάζον καὶ τὸν πλεῖστον τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο, οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνῃν τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ

3. – 21. ἤδη: 'pas'. 4. – 1. παλαιάτατος: heeft alleen betrekking op ἐκτήσατο, niet op ἐκράτησε en ἤρξέ. — ἀκοῆ: 'door mondelinge overlevering'. — ναυτικόν: hier concreet 'vloot'. 2. πλεῖστον: sc. νήσων. 4. ἐξελάσας... ἐγκαταστήσας: deze participia geven een toelichting op het hoofdwerkwoord, zonder een temporele relatie aan te duiden. Vertaal dus niet 'hij werd kolonisor nadat hij verdreven had', maar 'hij werd kolonisor: hij verdreef'. 5. ὡς εἰκός: 'waarschijnlijk' (H); anderen: 'zoals vanzelf spreekt', 'zoals voor de hand ligt' o.i.d. 6. τὰς προσόδους: 'inkomsten' vertaalt Schwartz. Men realiseer zich echter dat er nog geen geld bestond zodat 'aanvoer van koopwaar' o.i.d. meer voor de hand ligt. 5. – 3. περαιοῦσθαι: - oversteken, overvaren. 4. ἠγουμενῶν ἀνδρῶν: 'waarbij mannen de leiding namen'. 5. τοῖς ἀσθενέσι: daarbij denke men in de eerste plaats aan vrouwen en kinderen, dan de bejaarde ouders, maar zeker niet aan 'de zwakken in de samenleving'. 8. ἔργου φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον: 'een activiteit die veelroem bracht', niet 'die meer roem bracht, m.a.w. 'meer roem dan schande', niet 'meer roem dan een andere activiteit'.

- δόξης μᾶλλον· 2 δηλοῦσι δὲ τῶν τε ἡπειρωτῶν τινὲς ἔτι καὶ
 10 νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τοῦτο δοῦναι, καὶ οἱ παλαιοὶ τῶν ποιη-
 τῶν τὰς πίστεις τῶν καταπλεόντων πανταχοῦ ὁμοίως ἐρω-
 τῶντες εἰ λησταὶ εἰσιν, ὡς οὔτε ὧν πυνθάνονται ἀπαξιούτων
 τὸ ἔργον, οἷς τε ἐπιμελὲς εἶη εἰδέναι οὐκ ὀνειδιζόντων. 3
 ἐλήζοντο δὲ καὶ κατ' ἡπειρον ἀλλήλους. καὶ μέχρι τοῦδε
 15 πολλὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται περὶ τε Λο-
 κροῦς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοῦς καὶ Ἀκαρνανᾶς καὶ τὴν
 ταύτην ἡπειρον. τό τε σιδηροφορεῖσθαι τούτοις τοῖς ἡπειρώταις
 ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ληστείας ἐμμεμένηκεν.

20 Aan het vervolg wordt gewerkt

07-03-2015

George J. Winter

5. – 10. οἱ παλαιοὶ τῶν ποιητῶν: ‘de oude dichters’, ‘de dichters van lang geleden’. 11. τῶν καταπλεόντων: ‘aan hen die per schip arriveren’. — πανταχοῦ ὁμοίως: ‘overal zonder onderscheid’. — ἐρωτῶντες: πίστεις ἐρωτῶν – ‘vragen stellen’, in deze context echter ‘vragen laten stellen’. 12. ὧν... ἀπαξιούτων: genitivus absolutus, maar de genitivus ὧν is tevens afhankelijk van πυνθάνονται, staat dus voor τούτων ὧν. ‘degenen aan wie zij het vragen verachten dat werk niet’. 13. οἷς τε ἐπιμελὲς εἶη εἰδέναι: = τούτων οἷς τε ἐπιμελὲς εἶη εἰδέναι, dus met ὀνειδιζόντων genit. absol. ὀνειδιζόντων en ἀπαξιούτων zijn zo goed als synoniem. 15. πολλὰ τῆς Ἑλλάδος: ‘grote delen van Griekenland’. — τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται: ‘wordt geregeld door de oude manier’, ‘houdt zich aan de oude zede’. — περὶ τε Λοκροῦς τοὺς Ὀζόλας: ‘bij de Ozolische Locriërs’. περὶ hoort bij alle accusativi t/m τὴν ταύτην ἡπειρον ‘en wie daar verder wonen op het vaste land’ (Schw.). 17. τό τε σιδηροφορεῖσθαι: ‘het dragen van wapens’. 18. ἐμμεμένηκεν: ‘is gebleven’, ‘heeft standgehouden’.
